

Charlotte Brontë

Profesor

PROFESOR

Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o.,
Bratislava 2014

Translation © Beáta Mihalkovičová 2014
Poems translated by Ildikó Drugová.

ISBN 978-80-556-1188-4

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy nesmie byť reprodukována ani šírená v nijakej forme, žiadnymi prostriedkami; či už elektronickými, alebo mechanickými, vo forme fotokópií či nahrávok, alebo prostredníctvom súčasného, či budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Charlotte Brontë

PROFESOR

*Z angličtiny preložila
Beáta Mihalkovičová*

slovar

PREDSLOV

Táto knižočka vznikla skôr než Jane Eyrová či Shirley, a predsa si nemôže robiť nárok na rovnakú zhovievavosť, akú by si zaslúžila prvotina. O prvý pokus totiž rozhodne nešlo, keďže pero, ktoré ju napísalo, sa dlhoročným cvičením zodralo už dávno. Predtým než som sa pustila do Profesora, som síce nepublikovala nič, no v množstve nahrubo načrtnutých textov, ktoré som hneď po dokončení zničila, som sa vysporiadala so zmyslom pre kvetnatý a vzletný štýl, ktorý sa vo mne chystal usídlieť, a dala som prednosť priamosti a jednoduchosti. Zároveň som si osvojila princíp náhody, ktorý je síce teoreticky všeobecne prijateľný, no jeho výsledky, ak sa dovedú do praxe, autorovi často prinášajú viac prekvapenia než radosti. Povedala som si, že môj hrdina si bude sám zarábať na živobytie, ako som to vídala u skutočných mužov, že nevezme ani šiling, ak si ho sám neodpracuje, že ho žiadne osudové zvraty nezahrnú nečakaným bohatstvom či vysokým postavením, že ak aj získa nejaké drobné kompetencie, nadobudne ich len v pote tváre,* že skôr než nájde čo len besiedku, aby si v nej mohol posedieť, bude musieť vyliezť aspoň do polovice hory ťažkostí,** že sa neožení ani s krásnou, ani s bohatou, ba ani so ženou vyššieho postavenia, a ako Adamov syn bude niesť Adamov osud: život plný lopotenia a neistý a striedmy kalich rozptýlenia.

* Biblia. Genезis, 3:19.

** Citát z náboženskej alegórie Johna Bunyana Cesta pútnika z Mesta skazy na vrch Sion, 1678, 1684.

Potom som však zistila, že vydavatelia môj zámer takmer vôbec neschvaľujú. Radšej by videli čosi imaginatívnejšie a poetickéjšie, čosi, čo väčšmi ladí s bohato kultivovanou predstavivosťou, s vrodenným zmyslom pre pátos, s jemnejšími, vzletnejšími, nadpozemskými citmi. Kým sa však autor nepokúsi narábať s takýmto hrdinom, nemôže vedieť, koľko romantiky a citlivosti sa ukrýva v hrudi, o ktorej ani netuší, že v nej nájde truhlicu plnú pokladov. O mužoch s povolaním sa zvyčajne tvrdí, že dávajú prednosť realite. No keby sa toto tvrdenie podrobilo skúške správnosti, vyšlo by najavo, že je mylné: vášnivo uprednostnia všetko divoké, úžasné a vzrušujúce, duše, ktoré sa na povrchu ukazujú tiché a mierne, vnútri čerlia neznáme, znepokojujúce a trýznivé prúdy.

A keďže tu ide o tento prípad, čitateľ pochopí, že aby sa toto stručné rozprávanie k nemu dostalo vo forme tlačenej knihy, muselo prejsť bolestivým procesom, a veru ním aj prešlo, hoci tie najťažšie boje a súdy ho ešte len čakajú. A zatiaľ čo svoje oči upiera do verejnosti, v duši potláča obavy, opiera sa o skromné nádeje a tichučko šepoce.

„Ten, čo stojí dolu, sa nemusí báť pádu.“*

* Opäť citát z Bunyanovho diela Cesta pútnika.

1

Nedávno som si prezeral papiere a na stole som si našiel list, ktorý som asi pred rokom poslal starému známemu zo školy.

„Drahý Charles,

myslím, že kým sme boli spolu v Etone,* ani jeden z nás nepatril k tým, čo sa považujú za populárne postavy: Ty si bol sarkastický, všímavý, bystrý a chladnokrvný chlapík, o popis seba samého sa radšej ani nebudem pokúšať, ale nespomínam si, že by som bol nejako nápadne príťažlivý, Ty vari áno? Čo za prírodný magnetizmus ťahal nás dvoch dokopy, to netuším, s istotou viem, že som k Tebe nikdy neprechovával rovnaký vzťah, aký bol medzi Pyladom a Orestom,** a mám dôvod veriť, že ani Teba ku mne neviazali žiadne romantické sympatie. No aj tak sme mimo školy kráčali jeden druhému po boku, a keď prišla reč na našich spoločníkov či učiteľov, rozumeli sme si, a ak som sa ja náhodou priznal k nejakej náklonnosti, akejsi neurčitej láske k niečomu výnimočnému či krásnemu, či už živému, alebo neživému, Tvoj posmešný chlad sa ma nedotkol. *Vtedy* som sa povzniesol nad takú prísnu sebakontrolu a rovnako to cítim aj *dnes*.

Už dávno som Ti nepísal a ešte dlhšie som Ťa nevidel. Nedávno sa mi náhodou dostali do ruky noviny z Tvojho kraja a do očí mi padlo Tvoje meno, spomenul som si na staré časy a v pamäti prebral udalosti, ktoré sa odohrali, odkedy sme sa

* Eton College, škola pre chlapcov neďaleko Windsoru.

** Bratrance, synovia antických kráľov, ktorí spolu vyrástli a celý život stáli jeden druhému po boku. Neskôr sa stali príkladom oddaného a obetavého priateľstva.

rozlúčili, a tak som si sadol a začal písať tento list. Neviem, čo si medzitým robil, ale ak sa Ti bude chcieť prečítať si to, dozvieš sa, ako život zatočil so mnou.

Hneď po skončení Etonu som absolvoval rozhovor s mojimi ujcami z matkinej strany, lordom Tynedalom a ctihodným pánom Johnom Seacombo. Spýtali sa ma, či by som nechcel vstúpiť do cirkevných služieb, a lord mi ponúkol faru v Seacombe, ktorú by mi daroval, keby som sa tak rozhodol, a potom mi druhý ujo, pán Seacombe, naznačil, že keby som sa stal rektorom v Seacombe-cum-Scaife, dovolil by mi vziať si za pani domu a hlavu farnosti jednu z mojich šiestich sesterníc, jeho dcér, ktoré všetky nevýslovne neznášam.

Odmietol som oboje, cirkev i manželstvo, dobrý duchovný síce má čosi do seba, ale zo mňa by bol veľmi zlý kňaz, a pokiaľ ide o manželku, ó, už aj predstava, že strávim celý život po boku niektorej z mojich sesterníc, je pre mňa nočnou morou! Nepochybne sú schopné a pekné, no žiadna z ich schopností, ani ich čaro mi na struny v hrudi nezabrnká. Len to pomyslenie, že by som presedel dlhé zimné večery pri kozube na fare v Seacombe osamote iba s jednou z nich, napríklad s obrovskou Sarah, vymodelovanou ako socha! Nie, za takých okolností by bol zo mňa rovnako zlý manžel ako kňaz!

Len čo som návrh svojich ujov odmietol, spýtali sa ma, čo mienim robiť. Povedal som, že si to premyslím, oni mi pripomenuli, že nemám majetok ani vyhliadky naň, a potom, po dlhej odmlke, na mňa lord Tynedale prísne zaútočil, či vraj ‚pomýšľam na to, že pôjdem v otcových stopách a začnem sa venovať obchodu?‘ Niečo také mi predtým ani na um nezišlo, nemyslím si, že ma môj rozum predurčuje na to, aby som sa stal dobrým obchodníkom, moje ambície, ba ani vkus sa tým smerom neuberali, no v tvári lorda Tynedala sa zračilo toľké pohrdanie, keď vyslovoval slovo *obchod*, a tón jeho hlasu prezrádzal toľký sarkazmus, že som sa okamžite rozhodol. Otec bolo pre mňa síce iba slovo, ale aj tak sa mi nepáčilo, keď sa mi priamo pri ňom vyšklial do očí, takže som náhlivo a zápalisto vyhlásil: ‚Nemôžem urobiť nič lepšie, než nasledovať svojho otca, áno, budem obchodníkom!‘ Ujovia neprotestovali, rozišli sme sa navzájom znechutení. Keď na túto udalosť spomínam, vidí sa mi, že som mal pravdu, keď som zo seba striasol tynedalovský dozor, no

hlúpo som okamžite nastavil plecيا novej ťarche, ktorá mohla byť oveľa neznesiteľnejšia a ktorú som dovtedy neokúsil.

Bez meškania som napísal Edwardovi, poznáš Edwarda, môj jediný brat, o desať rokov starší, ženatý s dcérou bohatého továrnikara a dnes majiteľ fabríky a živnosti, ktorej sa venoval náš otec, predtým než skrachoval. To už vieš, že môj otec, kedysi považovaný za takého bohatého ako Krézus, krátko pred smrťou zbankrotoval a matka žila v chudobe ešte šesť mesiacov po ňom bez pomoci aristokratických bratov, ktorých na smrť urazila tým, že sa vydala za Crimswortha, majiteľa ...shirskej manufaktúry. V posledných chvíľach ma ešte stačila uviesť do sveta a vzápätí ho opustila, vidí sa mi, že bez štipky ľútosti, keďže v ňom nenachádzala nádeje ani pokoja.

Otcovi príbuzní sa ujali Edwarda, a mňa tiež, od mojich deviatich rokov. Vtedy sa náhodou uvoľnil dôležitý post v našom kraji a pán Seacombe sa oň uchádzal, a strýčko Crimsworth, prešibaný a vypočítavý muž, využil príležitosť a napísal mu horkokrvný list, v ktorom vyhlasoval, že ak spolu s lordom Tynedalom nevykonajú niečo na podporu sirôt po ich sestre, všade rozhlási, ako nemilosrdne a zákerne sa k sestre zachovali, a vykoná všetko, čo bude v jeho silách, aby zabránil zvoleniu pána Seacomba do funkcie. Obaja páni dobre vedeli, že Crimsworthovci boli bezzásadoví a rozhodní ľudia a v meste X. majú veľký vplyv, urobili si teda z núdze cnosť a pristali na to, že mi zaplatia vzdelanie. Poslali ma do Etonu, kde som strávil desať rokov a s Edwardom som sa celý ten čas nestretol. On vyrástol, dal sa na podnikanie a svoje vnútorné volanie nasledoval tak usilovne, schopne a úspešne, že dnes, keď má tridsať, už zarába hotový majetok. Dozvedal som sa o tom z krátkych listov, ktoré mi posielal tri či štyrikrát do roka a ktoré nikdy nezabudol zakončiť slovami otvoreného nepriateľstva voči Seacombovcom a istou výčitkou, že ja, ako vrael, si žijem so štedrou podporou z ich domu. Spočiatku, kým som bol chlapec, som nechápal, prečo by som nemal byť ujom Tynedalovi a Seacombovi zaviazaný za svoje vzdelanie, ale keď som vyrástol a postupne som sa dozvedal o ich pretrvávajúcej nevraživosti, ba priam nenávisťi voči môjmu otcovi, o utrpení mojej matky, skrátka o všetkých tých krivdách, ktoré napáchali na našej rodine, až vtedy som sa začal hanbiť za závislosť, v ktorej som žil, a rozhodol som sa,

že už viac nevezmem chlieb z ruky, ktorá sa odmietla postarať o moju umierajúcu matku. Kvôli týmto výčitkám svedomia som zavrhol ponúkanú faru v Seacombe a manželstvo s jednou zo svojich patricijských* sesterníc.

V tej chvíli vznikla medzi mnou a ujcami neprekonateľná priepasť, napísal som Edwardovi, prezradil som mu, čo sa stalo, a oznámil mu, že ho mienim nasledovať a stať sa obchodníkom, a okrem toho som sa spýtal, či by ma mohol zamestnať. Neschválil síce moje počínanie, no odpovedal, že ak chcem, môžem k nemu do ...shire prísť a on sa ,poobzerá, či by sa pre mňa dala nájsť nejaká práca.‘ Potlačil som v sebe akúkoľvek chuť komentovať jeho listok, dokonca aj v duchu, pobalil som si kufor a kabelu a okamžite som sa vybral na sever.

Po dvoch dňoch cesty (železnica vtedy ešte neexistovala) som v jedno mokré októbrové popoludnie dorazil do mesta X. Vždy som si myslel, že tam Edward býva, ale keď som sa na neho pýtal, dozvedel som sa, že tam v začmudenom ovzduší Bigben Close stojí iba Továreň a veľkoobchod Crimsworth, *sídlo* pána Crimswortha ležalo štyri míle odtiaľ, vonku za mestom.

Bol už neskorý večer, keď som vystúpil pri bráne usadlosti, ktorú mi označili ako bratovu. Vykročil som alejou a cez tie neúradne súmraku a pochmúrny, hmlistý opar, ktorý tie tiene ešte znášoval, som videl, že dom je obrovský a pozemok, ktorý ho obklopoval, dostatočne rozľahlý. Na chvíľu som sa pristavil na trávniku pred domom, oprel som sa o vysoký strom, ktorý sa týčil v jeho strede, a so záujmom som sa zahľadnel na Crimsworth Hall.

„Edward je bohatý,“ pomyslel som si. „Veril som, že sa mu darí, ale netušil som, že vlastní takúto usadlosť.“ Zahnal som svoj údiv, špekulácie i dohady. Pristúpil som k vstupným dverám a zazvonil som. Otvoril mi sluha, ohlásil som sa, pomohol mi vyzliecť mokrý kabát, vzal mi kabelu a voviedol ma do miestnosti zariadenej ako knižnica, kde blčal jasný plameň a na stole horeli sviečky. Oznámil mi, že pán sa ešte nevrátil z trhu v X., ale do pol hodiny istotne bude doma.

Zostal som sám, sadol som si do čalúneného kresla, potiahnutého červenou kožou, čo stálo vedľa kozuba, a zatiaľ čo som očami sledoval, ako plamene vyskakujú z rozžerave-

* Patricij – majetný občan starovekého Ríma, opak plebejca.

ného uhlia a popol podchvíľou dopadá na dno kozuba, myseľ mi zamestnávali dohady, ako to nadchádzajúce stretnutie prebehne. Uprostred množstva pochybností, ktoré mi z uvažovania vyvstali, jedno bolo takmer isté: vážne sklamanie mi nehrozilo, za to mi ručili vlastné skromné očakávania, nepredpokladal som totiž, že ma tu zahrnú všeobjímajúcou bratskou láskou. Edwardove listy mi nikdy nedali príčinu, aby som zakotvil v klamnej predstave podobného druhu. A predsa, keď som na neho čakal, bol som nervózny, veľmi nervózny, ani neviem prečo. Moja ruka, úplne neznalá stisku ruky vlastných príbuzných, sa sama zvierala, aby potlačila chvenie prezrádajúce, že sa rada potrasie s inou.

Spomenul som si na ušov a zrazu som bol zvedavý, či sa Edwardova ľahostajnosť vyrovná chladnému pohrdaniu, ktoré som pri nich zakaždým okúsil. Počul som, ako sa za alejou otvorila brána, kolesá sa priblížili k domu, pán Crimsworth dorazil a po niekoľkých minútach a zopár stručných vetách, čo v hale prehodil so sluhom, smeroval k dverám do knižnice. Už aj jeho krok ohlasoval pána domu.

Ešte vždy som si hmlisto pamätal Edwarda spred desiatich rokov, bol vysoký, šlachovitý, neotesaný mladík. Teraz, ako som vstal z kresla a obrátil sa k dverám, som zazrel dobre vyzerajúceho a mocného muža s bledou pleťou a dobre stavanou, atletickou postavou. Už prvý pohľad na neho ma presvedčil, že mám pred sebou pohotového a ostrého človeka, odrážalo sa to v jeho pohybe i vo vystupovaní a zračilo sa mu to v očiach i vo výraze tváre. Krátko ma privítal a v okamihu, keď mi triasol rukou, premeral si ma od hlavy po päty. Usadil sa v koženom kresle a pokynul mi, aby som si sadol do iného.

„Čakal som, že sa ohlásiš v učtárni v Close,“ povedal a ja som si všimol, že hovorí úsečne, asi to mal vo zvyku, a tiež seversky hrdelným hlasom, ktorý pre moje uši, zvyknuté na zvonivé južanské tóny, znel dosť drsne.

„Majiteľ hostinca, kde koč zastavil, ma poslal sem,“ odvetil som. „Najprv som o jeho slovách zapochyboval, keďže som nevedel, že máš takéto sídlo.“

„Ó, to je v poriadku!“ odpovedal. „Len som ťa čakal o pol hodiny dlhšie, to je všetko. Myslel som si, že dorazíš dostavníkom o ôsmej.“

Povedal som, že ma mrzí, že musel čakať. Neodvetil, no prehrabal oheň, akoby chcel zakryť svoju netrepezlivosť, a potom si ma znovu premeral.

Pocítil som zadostučinenie, že som v prvej chvíli nedal najavo svoju radosť či nadšenie z nášho stretnutia, že som tohto muža pozdravil pokojne a vyrovnane.

„Úplne si sa rozišiel s Tynedalom a Seacomбом?“ spýtal sa náhle.

„Nemyslím, že s nimi ešte niekedy nadviažem kontakt. Odmietol som ich ponuky a to podľa mňa prekazí akékoľvek naše budúce vzťahy.“

„No, celkom na začiatku by som ti mal rovno pripomenúť, že nikto nemôže slúžiť dvom pánom.* Kontakt s lordom Tynedalom sa nezlučuje s pomocou odo mňa.“ Keď to dopovedal, pozrel na mňa a v očiach sa mu zračila vážna hrozba.

Nechcelo sa mi na to reagovať. Uspokojil som sa s tým, že som v duchu zauvažoval, aké rozdielne môžu byť pochody mužskej mysle. Nevieam, čo si z môjho mlčania vyvodil pán Crimsworth, či to považoval za prejav neposlušnosti, alebo dôkaz o tom, že ma jeho kategorické spôsoby zastrašili. Dlhو a prísne na mňa hľadel a potom prudko vyskočil z kresla.

„Zajtra sa budeme venovať niektorým ďalším otázkam, ale teraz je čas na večeru a pani Crimsworthová už asi čaká. Ideš?“

Vyšiel z izby a ja som kráčaľ za ním. Zatiaľ čo sme prechádzali halou, prepadla ma zvedavosť, čo je pani Crimsworthová zač. „Bude rovnako vzdialená tým, čo sa mi páčia, ako Tynedale, Seacombe, slečny Seacombové?“ pomysleľ som si. „Ako tento milujúci príbuzný, ktorý ide predو mnou? Alebo je azda lepšia? Budem môcť v rozhovore s ňou prejaviť niečo zo svojho skutočného ja, alebo...“ V ďalších dohadoch mi zabránil vstup do jedálne. Lampa so skleným tienidlom osvetľovala peknú miestnosť, obloženú dubovým drevom, večera ležala na stole a pri kozube stála dáma, akoby čakala na náš príchod. Bola mladá, vysoká a s urastenou postavou, oblečená v pekných moderných šatách, toľko mi povedal môj prvý letný pohľad. Veselo sa s pánom Crimsworthom pozdravili, napoly hravo

* Biblia. Evanjelium podľa Matúša, 6:24. Evanjelium podľa Lukáša, 16:13.

a napoly strojene ho vyhrešila, že mešká, jej hlas (ten beriem pri posudzovaní charakteru človeka do úvahy vždy) znel sviežo, pomyslel som si, že to prezrádza aj jej živú dušu. Pán Crimsworth umlčal jej výčitky bozkom, ešte vždy bozkom mladoženáča (neboli svoji ani rok), a potom si pani Crimsworthová vo vynikajúcej nálade sadla za stôl. Zbadala ma, ospravedlnila sa, že si ma predtým nevšimla, potriasla mi rukou, ako to dámy robievajú, keď sa v dobrom rozpoložení snažia ku všetkým správať veselo, dokonca aj k tým svojim známym, ktorí ich vôbec nezaujímajú. Vtedy som už jasne videl, že má peknú pleť a dostatočne výrazné, no pekné črty, a červené vlasy – úplne červené. Obaja s Edwardom hovorili veľa, hravým, hašterivým štýlom, ona sa hnevala alebo sa tváрила, že sa hnevá, že si v ten deň dal do gigu* zapriať spurného koňa, a on rozptyľoval jej obavy. Z času na čas sa obrátila na mňa:

„Nuž, pán William, nie je to absurdné, čo Edward vraví? Tvrdí, že bude jazdiť s Jackom a žiadnym iným koňom, a to zvie-ra ho už dvakrát zhodilo.“

Džavotala nie síce nepríjemne, no detsky. Po chvíli som zistil, že má ani nie dievčenské, skôr infantilné črty, a rozhodne nie nepatrné, ten džavot a spôsob vyjadrovania, o tom nepochybujem, jej v Edwardových očiach dodával osobitú čaru a rovnako by pôsobil na väčšinu mužov, no na mňa nie. Snažil som sa zachytiť jej pohľad a vyčítať z neho informácie, ktoré som nerozoznal v jej tvári ani nezačul v jej reči. Vyznel síce veselo, no dosť obmedzene, striedavo som v ňom vypozeroval temperament, samolúbosť, koketnosť, nazrel som jej až za dúhovku, no márne som hľadal čo len záblesk duše. Nie som orientálec, biela šija, karmínovočervené pery a líca, chumáče jasných kučier mne nestačia, ak chýba tá prometeovská iskra, ktorá prežije aj potom, keď ruže a ľalie v tvári uvädnu a lesklé vlasy zosivejú. Za slnečnej žiary sa kvetom darí dobre, no ži-vot prináša toľko upršaných dní, novembrových pohrôm, keď človeku kozub i domov úplne vychladne, ak sa v ňom nenáj-de jasný, povzbudivý záblesk intelektu.

Dôkladne som preskúmal celú stránku tváre pani Crimsworthovej a hlbokým mimovoľným povzdychom som prezra-

* Jednoduchý dvojkoľosový koč ťahaný jedným koňom.

dil, aký som sklamaný, no ona si ho vysvetlila ako hold jej kráse, a Edward, očividne pyšný na svoju bohatú a peknú mladú ženu, mi venoval letný, spolovice pobavený a spolovice zlostný pohľad.

Odvrátil som sa od oboch a unavene som sa rozhliadal po izbe. Zbadal som dva obrazy na dubovom obklade, každý na inej strane kozubovej rímsy, prestal som sa zapájať do prekáravého rozhovoru medzi manželmi a upriamil som sa na skúmanie tých obrazov. Boli to portréty dámy a pána, oboch odetých do šiat, ktoré sa nosili pred dvadsiatimi rokmi. Muž visel v tieni, nevidel som ho dobre, no dáma mala tú výhodu, že ju naplno ožarovalo mäkké svetlo lampy. Okamžite som ju spoznal, ten obraz som už videl, v detstve: bola to moja matka. Tento a ten druhý obraz boli to jediné, čo sa podarilo zachrániť pri rozpredaji otcovho majetku.

Pamätal som si, že ako chlapcovi sa mi tá tvár páčila, no *utedy* som jej nerozumel. *Teraz* už mi bolo jasné, ako zriedkavo sa takéto tváre vo svete vyskytujú, a hlboko som ocenil jej zamyslený, a predsa nežný výraz. Vážne sivé oči mali pre mňa obrovské čaro a isté línie v jej črtách prezrádzali opravdivé a jemné cítenie. Prišlo mi ľúto, že je to len obraz.

Onedlho som nechal pána a pani Crimsworthovcov osamote. Sluha ma zaviedol do mojej spálne, zavrel som dvere a všetkých votrelcov som vyvrel za nimi, Teba Charles, nevyvímajúc.

Zatiaľ zbohom

William Crimsworth“

Na tento list som nedostal odpoveď, skôr než ho môj starý priateľ dostal, prijal vládny úrad v jednej z kolónií a už bol na ceste na miesto svojho úradného poverenia. Neviem, čo sa s ním odvtedy stalo.

Voľný čas, ktorým práve disponujem a ktorý som chcel stráviť iba v prospech neho, venujem teraz širokej verejnosti. Moje rozprávanie nie je síce vzrušujúce, ba ani úžasné, ale môže zaujať niektorých jednotlivcov, ktorí sa pustili do rovnakej lopoty ako ja a v mojich skúsenostiach môžu nájsť verný odraz tých svojich. Namiesto úvodu poslúži hore uvedený list, teraz budem rovno pokračovať.

Hmlistý večer, ktorý sa stal svedkom môjho uvedenia do Crimsworth Hallu, nahradilo pekné októbrové ráno. Vstal som zavčasu a poprechádzal som sa po rozľahlej, ako park upravenej lúke, obklopujúcej dom. Jesenné slnko, vychádzajúce ponad ...shirské kopce, odkrylo krásnu krajinu, hnedé a sýtozelené lesy striedali polia, na ktorých nedávno pozbierali úrodu, rieka, čo sa hadila pomedzi lesy, na hladine odrážala trochu chladný jas októbrového slnka a neba a vysoké cylindrické komíny, takmer pripomínajúce štíhle okrúhle veže v pravidelných rozstupoch pozdĺž jej brehov, prezrádzali, že sa tam nachádzajú továrne zakryté stromami. Príjemný pohľad na kopce sem-tam pritiahla usadlosť podobná Crimsworth Hallu. Kraj predstavil svoju vcelku veselú, činorodú, úrodnú tvár, hoci para, obchod a stroje z neho už dávno vymazali všetku romantiku a odláhlosť. Údolie, rozkladajúce sa pomedzi nízkymi pahorkami, vo vzdialenosti piatich míľ uchovávalo veľké mesto X., nad ním sa neustále vznášal hustý opar a v ňom ležali Edwardove „záležitosti“.

Prinútil som oči dôkladne si ten výhľad prezrieť, prinútil som rozum istý čas sa pri ňom zdržať, a keď som zistil, že to môjmu srdcu neprináša žiadne radostné emócie, že to vo mne nevyvoláva nádeje, ktoré by mal muž pocítiť, keď hľadá na javisko svojej životnej dráhy, povedal som si:

„William, rebeluješ bez ohľadu na okolnosti, si blázon a netušíš, čo chceš. Vybral si si obchod a bude z teba obchodník, len sa na to pozri!“ A v duchu som pokračoval: „Len sa pozri na ten čierny dym v tej diere a uvedom si, že to je tvoje miesto! Tam

nebudeš snívať, nebudeš môcť vymýšľať a teoretizovať, tam vojdeš a budeš pracovať!

Takto vyškolený som sa vrátil do domu. Brat bol v rannej jedálni, pripojil som sa k nemu sústredene, nedokázal som ho pozdraviť veselo. Stál na rohožke pred kozubom, otočený chrbtom k nemu. Ako zreteľne som čítal vo výraze jeho očí, keď sa nám stretli pohľady, len čo som k nemu podišiel, aby som mu zaželel dobré ráno, ako veľmi sa odo mňa líšil! Úsečne odvetil: „Dobré ráno,“ a kývol hlavou, potom si nie vzal, ale schmatol zo stola noviny a s výrazom pána, ktorý hľadá zámienku, aby nemusel absolvovať nudnú konverzáciu s podriadeným, sa pustil do čítania. Dobré, že som sa rozhodol, že to nejaký čas vydržím, inak by jeho správanie prekročilo hranicu neznesiteľného znechutenia, ktoré som sa práve pokúšal potlačiť. Pozrel som na neho, očami som zmeral jeho mocnú postavu, zazrel som vlastný odraz v zrkadle nad kozubovou rímsovou a porovnanie nás dvoch ma pobavilo. V tvári som sa na neho podobal, hoci som nebol taký pekný ako on, mal som menej pravidelné črty, tmavšie oči a širšie obočie, postavou som sa mu ani zďaleka nevyrovnal, bol som chudší, drobnejší a nižší. Ako fyzická bytosť ma Edward o hodne prevyšoval, keby bol myslením nadomnou rovnako nadradený ako zjavom, musel by som mu robiť otroka, pretože som od neho nesmel očakávať, že preukáže leviu šľachetnosť niekomu, kto je oveľa slabší než on. Jeho chladné, chamtivé oči, jeho odmietavé správanie mi napovedalo, že by ma nešetril. Mal som vari dosť vnútornej sily, aby som s ním vychádzal? To som nevedel, ešte som to neskúšal.

Zo zamyslenia ma na okamih vytrhol príchod pani Crimsworthovej. Vyzerala dobre, bola oblečená v bielych šatách, jej tvár i odev žiarili rannou a svadobnou sviežosťou. Pozdravil som ju bezprostredne, k čomu ma podľa mňa oprávňovala jej bezstarostná veselosť večer predtým, no ona mi odpovedala chladne a zdržanlivo. Manžel ju istotne poučil, aby sa veľmi nezblížovala s jeho zamestnancom.

Len čo bolo po raňajkách, pán Crimsworth mi oznámil, že k dverám pristavujú gig a on očakáva, že o päť minút budem pripravený vyraziť s ním do X. Nenechal som ho čakať, o chvíľu sme sa už hnali po ceste. Koč ťahal ten istý spurný kôň, ktorého sa večer predtým bála pani Crimsworthová, raz či dvakrát

sa Jackovi i zachcelo zavzdorovať, no energické a rozhodné šľahnutie biča v nemilosrdnej pánovej ruke ho rýchlo priviedlo k poslušnosti a Edward dal najavo svoje víťazstvo v tomto súboji aj tým, že sa mu rozšírili nosné dierky. V priebehu krátkej jazdy so mnou takmer neprehovoril, ústa otvoril iba vtedy, keď si podchvílou chcel zahromžiť na svojho koňa.

Mesto už bolo na nohách a vrelo, keď sme do neho vstúpili. Prešli sme čistými ulicami, kde sa nachádzali nájomné domy a obchody, kostoly a verejné budovy, všetky sme nechali za sebou a obrátili sa do továrenskej a obchodnej štvrte. Dve masívne brány nás vpustili do veľkého vydláždeného dvora a boli sme v Bigben Close, pred nami stála továreň, chrliaca z vysokého komína sadzu a aj napriek hrubým tehlovým múrom otriasajúca sa od svojich železných vnútorností. Robotníci chodili sem a tam, do nákladného vozňa nakladali baly. Pán Crimsworth sa pozrel na jednu i druhú stranu a zdalo sa, že jediným pohľadom zistil, čo sa kde deje, vystúpil a odovzdal koňa aj koč mužovi, ktorý pribehol, aby od neho prevzal opraty, a pokynul mi, aby som šiel za ním do učtárne. Vstúpili sme dnu, išlo o úplne iné miesto než komnaty Crimsworth Hallu, priestor určený na obchod, s holou latovou dláždkou, s trezorom, s dvoma vysokými písacími stolmi so stoličkami a niekoľkými kreslami. Pri jednom stole sedel človek, ktorý si, keď vošiel pán Crimsworth, zložil štvorhannú čiapku a v nasledujúcom okamihu sa opäť naplno pohrúžil do písania či počítania, neviem do čoho z tých dvoch.

Pán Crimsworth si vyzliekol nepremokavý plášť, sadol si ku kozubu, kým ja som zostal stáť neďaleko, a bez meškania povedal:

„Steighton, môžete odísť, potrebujem si niečo vybaviť s týmto pánom. Vráťte sa, keď zazvoním.“

Individuum za písacím stolom vstalo, odišlo a zavrelo za sebou dvere. Pán Crimsworth prehrabal oheň, potom si založil ruky, chvíľu zamyslene sedel so zovretými perami a so zvráteným obočím, ja som nemal čo robiť, len ho pozorovať: mal tak dobre vytvarované črty! Taký pekný muž! Kde sa v ňom teda vzala tá zachmúrenosť? Ten stiesnený a prísny výraz čela a všetkých kontúr tváre?

Obrátil sa ku mne a stroho spustil:

„Takže si prišiel do ...shire, aby si sa stal obchodníkom?“

„Áno.“

„Premyslel si si to? Povedz mi to na rovinu.“

„Áno.“

„Nuž, nič ma nenúti, aby som ti pomáhal, ale mám tu voľné miesto, ak máš na to vedomosti. Vyskúšam ťa. Čo vieš robiť? Vieš aj niečo iné než tie bezcenné somariny, čo sa učia na univerzite: gréčtina, latinčina a podobne?“

„Študoval som matematiku.“

„Pch! Istotne.“

„Čítam a píšem po francúzsky a po nemecky.“

„Hm!“ Na okamih sa zamyslel, potom otvoril zásuvku v stole vedľa, vybral z nej list a podal mi ho.

„Prečítaš to?“ spýtal sa.

Išlo o obchodný list v nemčine, preložil som ho, neviem, či som ho uspokojil, výraz na tvári sa mu ani nepohol.

„Dobre, že vieš niečo užitočné,“ povedal po chvíli mlčania, „niečo, čím si môžeš zarobiť na chlieb a bývanie. Keďže vieš po francúzsky a nemecky, vezmem ťa za nižšieho úradníka, budeš mať na starosti zahraničnú korešpondenciu podniku. Dám ti dobrý plat, 90 libier ročne, a teraz,“ pokračoval zvýšeným hlasom, „ti raz a navždy ozrejším, ako to je s naším príbuzenstvom a so všetkými tými hlúpostami! Nepotrebujem tieto nezmysly, nesedia mi a nikdy nebudú, neodpustím ti nič iba preto, lebo si môj brat. Ak zistím, že si hlúpy, nedbanlivý, rozšafný, lenivý alebo máš iné nedostatky, ktoré by ohrozili záujmy podniku, vyhodím ťa a nájdem si iného. Tvoj plat je 90 libier a očakávam, že za svoje peniaze dostanem to, čo si zaslúžim. A pamätaj si aj to, že v mojej firme má všetko praktický základ, najviac mi vyhovujú obchodné návyky, cit a myslenie. Pochopil si?“

„Sčasti,“ odvetil som. „Asi máš na mysli to, že budem pracovať za plat, nebudem od teba očakávať žiadnu priazeň a nemôžem sa spoliehať, že od teba dostanem aj niečo iné než to, čo si zarobím. To mi vyhovuje a za takých okolností pristávam, že ti budem robiť úradníka.“

Zvrtol som sa na päte a podišiel k oknu, nesledoval som teda jeho tvár, aby som z nej vyčítal, čo si myslí, neviem, čo mu prebleslo hlavou, ani som sa o to nestaral. Po niekoľkých minútach mlčania sa znovu ozval:

„Možno čakáš, že dostaneš ubytovanie v Crimsworth Halle a budeš sa voziť so mnou v gigu. Chcem však, aby si vedel, že mne by sa to nehodilo, mám rád, keď mám vo svojom koči voľné miesto, keby som náhodou chcel nejakého džentlmena z obchodných dôvodov odviezť do Hallu na jednu či viac nocí. Nájdeš si ubytovanie v X.“

Prešiel som od okna späť ku kozubu:

„Samozrejme, nájdem si byt v meste,“ odvetil som. „Ani mne by nevyhovovalo, keby som býval v Crimsworth Halle.“

Hovoril som pokojne, vždy hovorím pokojne, no v modrých očiach pána Crimswortha sa zaiskrilo, moju odvetu prijal akosi čudne. Obrátil sa ku mne a rovno sa ma spýtal:

„Predpokladám, že si dosť chudobný. Ako mieniš žiť, kým dostaneš štvrtročný plat?“

„Poradím si,“ odvetil som.

„Ako chceš žiť?“ zopakoval otázku hlasnejšie.

„Ako sa bude dať, pán Crimsworth.“

„Len sa opováž zadĺžiť! To je všetko. Pokiaľ viem, mohol si pobrať výstredné aristokratické návyky, a ak je to tak, zbav sa ich. Tu nič také netolerujem a nedám ti ani šiling navyše, nech si narobíš hocijaké dlhy, myslí na to...“

„Áno, pán Crimsworth, presvedčíš sa, že mám dobrú pamäť.“

Viac som nepovedal, nezdalo sa mi, že je čas na debaty, podvedome som cítil, že by bolo pochabé, keby človek pri takom mužovi, akým bol Edward, vzkypel príliš často. Povedal som si: „Pod toto neprestajné kvapkanie postavím pohár, bude tam stáť pevne a nepohnuto, keď sa naplní, sám pretečie... zatiaľ... trpezlivosť... isté sú dve veci: som schopný vykonávať prácu, ktorou ma pán Crimsworth poveril, svedomito si budem zarábať a plat mi bude na živobytie stačiť, a pokiaľ ide o to, že sa brat ku mne bude stavať ako pyšný a prísny pán, to je jeho chyba, nie moja. Vari ma jeho nespravodlivosť, jeho zlý vzťah ku mne odvráti od cesty, ktorú som si vybral? Nie, aspoň kým sa nevyberiem iným smerom, zájdem dosť ďaleko, aby som zisťoval, kam sa moja kariéra uberá. Zatiaľ na mňa tlačí iba nástup, dosť tesná brána,* konečná stanica by mala teda vyzerať dob-

* Biblia. Evanjelium podľa Matúša, 7:13 – 14. Evanjelium podľa Lukáša, 13:24.